

دکتر شفیع شفيعی

خطر تکرار جرم در سن، و دوره‌های مختلف زندگی بزهکار

تکرار جرم در حقوق کیفری حالت بزهکاری است که با وجود داشتن پیشینه کیفری یعنی يك با چند محکومیت قطعی دیگر بار مرتکب جرم میشود. وجود يك محکومیت قطعی در تعریف قانونی تکرار جرم امری اساسی است بدین توضیح که اگر بزهکاری مرتکب حتی ۵۰ جرم یکی پس از دیگری شده ولی مورد پیگیری کیفری قرار نگرفته و بطور قطعی به يك مجازات محکوم نشده باشد این بزهکار از نظر قانونی در حالت تکرار جرم نیست این حالت در حقوق جزا تعدد جرم نام دارد. تکرار جرم البته بشرط آنکه تمامی شرائط قانونی نیز جمع باشد از موارد تشدید کیفر است زیرا فرض بر این است که هنگامیکه شخصی با وجود يك محکومیت قطعی و تحمل يك مجازات دیگر بار مرتکب جرم میشود این امر نشان میدهد که مجازاتی که قبلاً اجرا شده است از نظر مقدار کافی برای درمان این بزهکار نبوده و این بار بایستی بر مقدار این دارو افزود تا مداوا فراهم آید این پرسش در حقوق جزا پیش نیامده است که ممکن است اساساً ماهیت این دارو برای درمان درد مناسب نباشد و دارویی که با درد بیگانه است هر چه هم که بر مقدار آن افزوده شود باز هم هیچ هنری نخواهد کرد با وجود آنهمه تحول علمی و فکری از يك قرن پیش در شناخت بزهکار و پدیده بزهکاری بوجود آمده است باز هم مجازات در حقوق جزا تقریباً تنها وسیله برای تأمین دفاع اجتماعی و اصلاح بزهکار است. در هر صورت گفتگو در مورد شرائط قانونی تکرار جرم و آثار آن

مورد نظر ما نیست.

از نظر جرم شناسی تکرار جرم حالت بزهکاری است که پس از يك رفتار مجرمانه دیگر بار به انجام جرم دیگری دست میزند همانگونه که ملاحظه میشود در این تعریف وجود يك محکومیت قطعی شرط تحقق معنای تکرار جرم نیست با وجود این نباید گمان برد که وجود يك محکومیت قطعی که در حقوق جزا يك شرط و پایه اساسی بر 'ی تحقق تکرار جرم است از نظر علمی و جرم شناسی هیچ ارزشی ندارد بسیاری از جرم شناسان برای این شرط قانونی ارزش علمی ویژه ای قائل هستند زیرا ممکن است بزهکاری پیاپی مرتکب جرم شود این امر احتمالا نمایشگر يك حالت خطرناك در این بزهکار است اما خطر و هم رسوائی در موردی که بزهکار با وجود يك محکومیت قطعی مرتکب تکرار جرم شده است خیلی بیشتر نمایان میشود در اینجا بزهکار قبلا مرتکب جرمی شده و بدین سبب مورد پی گیری قرار گرفته، بکلانتری و دادسرا کشیده شده و در دادگاه به مجازات محکوم گردیده به زندان رفته اما پس از آزادی از زندان دیگر بار رفتار ضد اجتماعی خویش را از سر گرفته است، پر پیدا است که در این مورد خطر بیشتری وجود دارد زیرا در مورد نخست که بزهکار مرتکب جرمهای متعدد گردیده و لی مورد پی گیری قرار نگرفته است ممکن است تصور نمود که این شخص از وصف ضد اجتماعی رفتارهای خویش و از واکنش جامعه در برابر این رفتارها هیچ آگاهی ندارد اما چنین تصویری در موردی که بزهکار با وجود يك محکومیت قطعی و اقامت در زندان مرتکب جرم میشود وجود ندارد. ارتکاب جرم پس از يك محکومیت قطعی و اقامت در زندان و آگاهی از واکنش جامعه نمایشگر این واقعیت است

1 - Pinatel. Essai de synthèse des aspects criminologiques et Juridiques du recidivisme , Revue penitentiaire 1969, p 249

که این بزهکار در رفتار ضد اجتماعی خویش کاملاً مصمم و پابرجا است و دیگر نباید این تکرار جرم را شوخی و دست کم گرفت زیرا این شخص با وجود تحمل يك مجازات و آگاهی از سیستم کیفری در ارتکاب مجدد جرم درنگ نکرده است بدین جهات تکرار جرم و بویژه پس از وجود يك محکومیت قطعی یکی از مسائل بسیار پراهمیت در جرم‌شناسی است. اساساً موضوع دانش جرم‌شناسی بررسی این موضوع است که چرا با وجود سیستم کیفری و مجازات، پاره‌ای افراد بر رفتارهای مجرمانه دست میزنند و این مجازات‌هایی که در قانون جزا پیش‌بینی شده‌اند نمیتوانند هیچ هراسی در دل آنان برانگیزند و آنان را از انجام جرم باز دارند. از سویی دیگر تکرار جرم پس از يك محکومیت قطعی نشانه ناکامی و شکست سیستم کیفری و اداره زندان در اصلاح بزهکار است. خود از اینروست که تکرار جرم در جرم‌شناسی از جهات گوناگون مورد توجه و بررسی قرار گرفته است. یکی از مسائلی که در پژوهشهای علمی در مورد تکرار جرم پیش آمده این است که آیا بین تکرار جرم و سن رابطه‌ای هست یا خیر؟ در چه سنی وجهه دوره‌ای از عمر خطر تکرار جرم از سوی بزهکار بیشتر است. در این مورد پژوهشهای آماری فراوان وجود دارند که به نقل پاره‌ای از آنها میپردازیم، پرسش دیگری نیز بمناسبت این بررسی پیش می‌آید و آن اینکه آیا بین بزهکاری کودکان و بزهکاری بچادن در نزد بزرگسالان رابطه‌ای هست یا خیر.

۱- رابطه سن و تکرار جرم

بطور کلی ثابت شده است که فعالیت‌های مجرمانه در سن‌های ۱۸ تا ۲۵ سالگی بسیار شدید است و این شدت کم و بیش تا سن ۳۰ سالگی ادامه دارد از ۳۰ سالگی ببعء فعالیت‌های ضد اجتماعی کم و کمتر میشوند و در سن ۴۰ سالگی این فعالیت متوقف میگردد ارتکاب بزه پس از ۴۰ سالگی امری بی‌ش و کم استثنائی

است. ۱.

این قاعده کلی در مورد تکرار جرم هم صادق است خطر تکرار جرم در سنهای جوانی یعنی ۲۰ تا ۳۰ سالگی و شاید تا ۳۵ سالگی بسیار زیاد است بزهکارانی که در این دوره از سن مرتکب جرم میشوند احتمال اینکه پس از رهایی از زندان رفتار ضد اجتماعی خویش را تکرار و باز هم تکرار نمایند بسیار زیاد است اما بتدریج که بزهکار در زمان پیش میرود خطر تکرار جرم در وی کمتر میشود ولی این خطر کم و بیش تا ۴۰ سالگی وجود دارد. خطر تکرار جرم از ۴۰ سالگی به بعد تقریباً از بین میرود. بزهکارانی که باین سن رسیده‌اند احتمال اینکه پس از رهایی از زندان مرتکب تکرار جرم شوند بسیار کم است پژوهشهای آماری در مورد سن بزهکاران بعاتد و حرفه‌ای نشان داده‌اند که بیشتر این بزهکاران ۲۵ تا ۳۵ ساله و کمی از آنان ۳۵ تا ۴۰ ساله میباشند چنین بود قاعده تقریباً کلی در مورد رابطه سن و تکرار جرم. آمارهائی در این مورد از کشور بلژیک - فرانسه - انگلستان - کانادا در اختیار ماست و نتیجه همه این پژوهشهای آماری تقریباً یکی است، به نقل این آماره‌هایمیردازیم که در بررسی این آمارها رابطه بین تکرار جرم و سن بیشتر و بهتر آشکار میشود.

در کانادا آقای کرمیه (Mr. B. Cormier) ۱۷۶ نفر بزهکار را مورد يك مطالعه و بررسی علمی قرار داده است این گروه مورد آزمایش از بین بزهکارانی انتخاب شده‌اند که تا ۲۰ سالگی دارای رفتار اجتماعی پسندیده‌ای بوده و بعد از رسیدن به ۲۰ سالگی برای نخستین بار مرتکب جرم شده‌اند از نظر رابطه بین سن و تکرار جرم این ۱۷۶ نفر بین گروههای مختلف تقسیم شده و نتایج زیر در

این بررسی آماری بدست آمده است. ۱.

سن بزهکار در هنگام ارتکاب نخستین بزه	تعداد	مرتب تکرار جرم نشده اند	مرتب تکرار جرم شده اند	درصد تکرار جرم
۲۰ تا ۲۹ سالگی	۷۹	۳۵	۴۴	۵۵/۰۷
۳۰ تا ۳۹ سالگی	۴۹	۲۸	۲۱	۴۲/۹
۴۰ تا ۵۰ سالگی و بیشتر	۴۸	۴۲	۶	۱۲/۵
مجموع	۱۷۶	۱۰۵	۷۱	۴۰/۴

همانگونه که ملاحظه میشود در بین بزهکارانی که در سنین ۲۰ تا ۳۹ سالگی مرتکب جرم شده اند درصد تکرار جرم زیاد است و برعکس برای بزهکارانی که پس از ۴۰ سالگی مرتکب جرم شده اند این درصد بسیار کم و ناچیز است. در بلژیک نیز اداره امور زندانها در ۱۹۷۲ به یک مطالعه علمی در مورد بزهکاران دست زده است تعداد بزهکاران مورد مطالعه ۵۹۷ نفر بوده اند و اینها در ۱۹۶۱ از زندان آزاد شده اند.

در مورد این امر که چند درصد از این بزهکاران پس از رهایی از زندان مرتکب تکرار جرم شده و زندان بازگشته اند و اینگونه که بدینگونه مرتکب تکرار جرم شده اند بیشتر دارای چه سنی بوده اند نتایج آماری زیر بدست آمده است. ۲.

1- The Probleme of recidivism and treatement of the late comer to crime in canadian jonrn correction 1961, 3 P.51

2- Bulletin de l' administration pénitentiaire belge 1973 P. 87

۵۹	مجله دانشکده حقوق		
درصد تکرار جرم	مرتکب تکرار جرم شده‌اند	تعداد کل آزاد شدگان	سن بزهکار در هنگام آزادی
۵۱/۸۵	۲۸ نفر	۵۴	از ۱۸ تا ۲۱ سالگی
۴۹/۴۲	۴۳ نفر	۸۷	از ۲۱ تا ۲۵ سالگی
۴۱/۷۳	۵۳ نفر	۱۲۷	از ۲۵ تا ۳۰ سالگی
۴۰/۷۱	۸۰ نفر	۱۹۶	از ۳۰ تا ۴۰ سالگی
۲۹/۲۳	۱۹ نفر	۶۵	از ۴۰ تا ۵۰ سالگی
۱۸/۱۸	۸ نفر	۴۴	از ۵۰ تا ۶۰ سالگی
۱۶/۶	۴ نفر	۲۴	بیش از ۶۰ سالگی
	۲۳۵ نفر	۵۹۷	

این آمار بخوبی نشان می‌دهد که :

- ۱- احتمال تکرار جرم با افزایش سن بزهکار کم می‌شود.
 - ۲- احتمال تکرار جرم در مورد بزهکارانی که دارای ۴۰ سال یا بیشتر هستند بسیار بسیار کم است.
- پژوهشهای دیگری هم در همین زمینه در سالهای ۱۹۵۵ و ۱۹۶۷ بعمل آمده بود و نتیجه این پژوهشها هم با آنچه بیان شد تقریباً یکسان است.
- در فرانسه نیز ۲۸۲ بزهکار حرفه‌ای مورد مطالعه قرار گرفته‌اند و در مورد سن آنان نتایج زیر بدست آمده است.^۱

۳۰ ساله ۳۶ نفر

۳۰ تا ۴۰ ساله ۱۲۷ نفر

1- Finelli in revue pénitentiaire et de droit pénal 1951
P 46 et 47.

۴۰ تا ۵۰ ساله ۸۸ نفر

۵۰ تا ۶۰ ساله ۲۸ نفر

بیش از ۶۰ ساله ۳ نفر

یعنی در واقع در حدود سه چهارم از این بزهکاران حرفه‌ای کمتر از ۴۰ سال داشته‌اند. همانگونه که ملاحظه میشود بین نتایجی که در پژوهشهای آماری در کشورهای کانادا، بلژیک، فرانسه بعمل آمده است و ما آنرا نقل کردیم هم آهنگی کامل وجود دارد و همه نشان میدهند که خطر تکرار جرم در سنهای بین ۲۰ تا ۳۰ و ۳۵ سالگی زیاد است اما بتدریج با افزایش سن بزهکار این خطر کم و کمتر میشود.

همچنین ثابت شده است که بین بزهکاری کودکان و بزهکاری بعبادت در نزد بزرگسالان نیز رابطه‌ای وجود دارد.

۲- رابطه بین بزهکاری جوانان و بزهکاری بعبادت

پژوهشهای آماری نشان میدهند که بیشتر از کسانی که امروز در بزرگسالی مرتکب تکرار جرم میشوند و رفتار مجرمانه آنان بصورت عادت و تکرار درمیآید دارای پیشینه کیفری در سن کودکی میباشند.

دکتر وست (Dr. WEST) در انگلستان صد نفر از بزهکاران حرفه‌ای را مورد بررسی قرار داده است نتیجه این بررسی علمی که با یک روش بسیار منظم و علمی انجام یافت در ۱۹۶۲ انتشار یافت.^۱

دکتر وست در پژوهش علمی خویش باین نتیجه رسیده است که بیشتر این بزهکاران حرفه‌ای و بعبادت دارای پیشینه کیفری در سنهای خرد سالی و کودکی بودند. این صد بزهکار از نظر سنی که در آن برای نخستین بار مرتکب جرم

1- The habitual prisoner , London 1963.

شده‌اند چنین تقسیم می‌شوند:

سن ۱۰ تا ۱۳ سالگی	۲۰ نفر
سن ۱۴ تا ۱۶ سالگی	۱۹ نفر
سن ۱۷ تا ۱۹ سالگی	۲۶ نفر
سن ۲۰ تا ۲۲ سالگی	۱۰ نفر
سن ۲۳ تا ۲۵ سالگی	۱۰ نفر
سن ۲۶ تا ۳۰ سالگی	۷ نفر
بیشتر از ۳۰ سالگی	۶ نفر

این آمار نشان می‌دهد که ۶۵ درصد از این بزهکاران حرفه‌ای دارای سابقه جرم در سن خرد سالی هستند.

در بلژیک نیز ۱۸۱ بزهکار بعدادت مورد مطالعه و پژوهش قرار گرفته‌اند. یکی از مسائل این پژوهش بررسی این موضوع بوده است که چند درصد از این بزهکاران حرفه‌ای دارای پیشینه کیفری در سن خرد سالی بوده‌اند و این بزهکاران حرفه‌ای رفتار ضد اجتماعی خویش را در چه سنی آغاز نموده‌اند این بزهکاران از نظر سنی که در آن برای نخستین بار مرتکب جرم شده‌اند به گروه‌های سنی زیر تقسیم شده‌اند و نتایج زیر در اینمورد بدست آمده است.

سن در هنگام ارتکاب نخستین بزه	تعداد	درصد
از ۱۰ تا ۱۵ سالگی	۳۸ نفر	۲۱ درصد
از ۱۶ تا ۲۰ سالگی	۷۰ نفر	۴۱ درصد
از ۲۱ تا ۲۵ سالگی	۳۴ نفر	۱۹ درصد
از ۲۶ تا ۳۰ سالگی	۲۱ نفر	۱۲ درصد
از ۳۱ تا ۳۵ سالگی	۸ نفر	۴ درصد

از ۳۶ تا ۴۰ سالگی	۴ نفر	۲ درصد
از ۴۱ تا ۴۵ سالگی	۳ نفر	۱/۵ درصد
از ۴۶ تا ۵۰ سالگی	۱ نفر	۰/۵ درصد
از ۴۵ تا ۶۰ سالگی	۲ نفر	۱ درصد

همانگونه که ملاحظه میشود ۶۱ درصد از این بزهکاران دارای پیشینه کیفری در سن خردسالی هستند یعنی پیش از ۲۰ سالگی مرتکب جرم شده‌اند. در فرانسه نیز مطالعه مشابهی در مورد صد بزهکار حرفه‌ای بعمل آمده و نتیجه آن چنین بوده است.

۴۴/۶ درصد از اینان دارای پیشینه کیفری در سن قبل از ۱۸ سالگی بوده‌اند. ۱۸/۲ درصد از آنان دارای پیشینه کیفری در سنهای ۱۸ تا ۲۱ سالگی

بوده‌اند.

۳۸/۲ درصد از آنان دارای پیشینه کیفری پس از ۲۱ سالگی بوده‌اند.^۲

از تمامی این پژوهشهای آماری میتوان چنین برداشت نمود که:

۱- بین بزهکاری خرد سالان و بزهکاری بعادت در نزد بزرگسالان رابطه بسیار بسیار نزدیک وجود دارد.

۲- بزهکاران حرفه‌ای امروز نوجوانان بزهکار دیروز بوده‌اند و با بعادت دیگر کودکان بزهکار امروز مجرمان حرفه‌ای فردا هستند و این خود یکباردیگر اهمیت اقدامهای تربیتی را برای اصلاح و آموزش کودکان بزهکار نمایان میسازد.

1 - Hermanne Bekaert. L. application de la loi de defense sociale du 9 Avril 1930 aux recidivistes et delinquants d. habitude. Rev (belge) dr et crim 1936 P 923.

2- Revue penitenciaire et de droit penal. 1951. P. 46 et 47